

Centar za žene žrtve rata
Zagreb

“Ka socijalnoj koheziji – utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena i žrtve nasilja”

Izveštaj kvalitativnog istraživanja – fokus grupe i intervjui

Izveštaj pripremila:
Dr. sc. Anita Lauri Korajlija

Izveštaj je izrađen u sklopu projekta “Ka socijalnoj koheziji – uticaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizovane grupe žena i žrtve nasilja” koji finansira Evropska unija.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Centra za žene žrtve rata i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije

Istraživanje „Ka socijalnoj koheziji – utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena i žrtve nasilja“ provedeno je s ciljem boljeg razumijevanja potreba žena koje su bile ili još uvijek jesu žrtve nasilja u obitelji. Istraživanjem su bile obuhvaćene četiri teme: zapošljavanje ili zadržavanje posla u slučaju zaposlenih žena, briga o djeci, stanovanje tj. način na koji su riješile stambeno pitanje nakon što su napustile nasilnika ili ako su u nasilnoj vezi predstavlja li stambeni problem prepreku u odlasku te načini na koje su realizirale pravnu pomoć i zastupanje na sudu. Istraživanje je provedeno po regijama Hrvatske, te je dio šireg istraživanja provedenog i u Srbiji i Bosni i Hercegovini.

Prikupljeni podaci prezentirani su u ovom izvještaju u formi kvalitativne studije iskustava koja su iznosile sudionice – sažeto su opisana karakteristična iskustva, ilustrirana su citatima izjava sudionica, izneseni su zaključci. Ova kvalitativna studija predstavlja i polazište za razvoj strategije kojom bi se poboljšala situacija rješavanja problema zlostavljanih žena.

Metodologija

Istraživanje je provedeno korištenjem kvalitativne metodologije i to kombinacijom grupnih diskusija (fokus grupa) i intervjua. Korištenje kvalitativne metodologije omogućuje stjecanje uvida u percepciju, potrebe, probleme, vjerovanja i ponašanje zlostavljanih žena vezanih uz četiri područja interesa – brigu o djeci, stanovanje, zapošljavanje i dostupnu pravdu.

Intervjui i grupne diskusije provedene su na temelju Vodiča za provođenje intervjua koji je obrađivao četiri gore navedene teme. Prikupljeni su i podaci o osnovnim demografskim obilježjima sudionica: dob, broj djece i radni status. Grupne diskusije trajale su prosječno dva sata, a intervjui jedan sat. Uz pristanak sudionica sve grupe i intervjui su audio snimani, te su na temelju snimaka napravljeni transkripti koji su predstavljali osnovu za provođenje analiza.

Grupne diskusije i intervjue provodile su volonterke i djelatnice četiri udruge koje surađuju sa Centrom za žrtve rata: Centar za građanske inicijative Poreč; Udruga za ženska ljudska prava, Slavonski Brod; Srpski demokratski forum te udruga Delfin, Pakrac.

Moderatorice fokus grupa i intervjua prošle su dodatnu edukaciju iz kvalitativne istraživačke metodologije i sve imaju iskustva u radu sa ženama žrtvama zlostavljanja.

Istraživanje je provedeno u razdoblju između srpnja i listopada 2011. godine u deset gradova/općina na području Republike Hrvatske. Ukupno je provedeno petnaest grupnih diskusija i jedanaest intervjua i to prema sljedećem rasporedu:

- Slavonski Brod – 5 fokus grupa i 3 intervjua
- Pakrac – 2 grupne diskusije i 3 intervjua
- Plaški – 1 grupna diskusija
- Karlovac – 1 grupna diskusija i 1 intervju
- Korenica – 1 intervju
- Rijeka – 1 grupna diskusija
- područje Istre – 5 grupnih diskusija (Buje, Novigrad, Pula, Poreč, Umag) te 3 intervjua u Poreču.

Sveukupno, u istraživanju je sudjelovalo 76 sudionica (65 u grupnim diskusijama i 11 u intervjuiima) u dobi između 23 i 60 godina. Većina sudionica ima djecu (samo tri su sudionice bez djece) i većina ih je nezaposlena (46 sudionica).

Važno je istaknuti kako se pronalaženje sudionica spremnih na razgovor pokazalo iznimno teškim zadatkom – suradnice su se tijekom istraživanja susretale s velikim brojem problema kojima je većinom zajednički naziv: strah i stigmatizacija žrtava. Zbog toga je broj sudionica manji od očekivanog, ali na neki način realan s obzirom na stanje u Hrvatskoj vezano uz temu. Posebno problematičnima su se pokazale male sredine Like u kojima je taj strah bio još veći.

Osobne priče sudionica su vrlo različite: od trajanja i vrste nasilja kojem su bile ili su još uvijek izložene, trenutnog odnose s partnerom, zaposlenja i financijske situacije. U prvom dijelu diskusije sudionice su iznosile svoju osobnu priču i taj dio diskusije neće biti analiziran, a služio je upoznavanju i stvaranju atmosfere međusobnog povjerenja i razumijevanja. Sve, osim jedne sudionice su, unatoč emocionalno vrlo teškom sadržaju, spremno iznosile svoje „priče“ i aktivno sudjelovale u diskusiji.

Slijedi detaljan opis strukture pojedinih grupnih diskusija:

- **Slavonski Brod:**

- grupa 1 – pet sudionica u dobi od 23-58 godina; majke jednog i troje djece (dvije bez djece); jedna zaposlena, četiri nezaposlene. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (20 godina), ostale između 2 i 5 godina.
- grupa 2 – pet sudionica u dobi od 28-39 godina; majke dvoje, troje i četvero djece; jedna zaposlena, četiri nezaposlene. Četiri sudionica u višegodišnjim nasilnim vezama (2-13 godina), jedna oko pola godine.
- grupa 3 – šest sudionica u dobi od 32-58 godina; majke jednog ili dvoje djece; tri zaposlene, tri nezaposlene. Tri žrtve dugogodišnjeg nasilja (5-20 godina).
- grupa 4 - šest sudionica u dobi od 23-54 godine; majke jednog, dvoje i četvero djece (jedna sudionica bez djece); dvije zaposlene, četiri nezaposlene. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (3-15 godina).
- grupa 5 - pet sudionica u dobi od 23-57 godina; majke jednog, dvoje i troje djece (jedna sudionica bez djece); sve nezaposlene. Četiri sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (2-20 godina).
- intervjui – tri sudionice iz Slavonskog Broda u dobi od 38-48 godina; majke jednog i šestero djece; dvije zaposlene, jedna nezaposlena.

- **područje Istre:**

- Poreč – četiri sudionice u dobi od 28-55 godina; majke jednog ili dvoje djece; dvije zaposlene, dvije nezaposlene. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (27 godina), ostale između 6 i 8 godina.
- Novigrad - četiri sudionice u dobi od 41-46 godina; majke dvoje, troje i četvero djece; dvije stalno, a dvije povremeno zaposlene. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (25 godina), ostale između 5 i 10 godina.
- Pula – tri sudionice u dobi od 39-53 godine; majke jednog, dvoje i troje djece; dvije zaposlene, a jedna domaćica. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (25 godina), ostale 6 godina.
- Umag - četiri sudionice u dobi od 23-60 godina; majke jednog i četvero djece (jedna sudionica bez djece); sve nezaposlene (jedna u mirovini, a jedna studentica). Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (više od 20 godina).
- Buje - četiri sudionice u dobi od 27-46 godina; majke dvoje i troje djece; tri zaposlene, jedna nezaposlena. Tri sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (više od 13 godina), a jedna sudionica 5 mjeseci.

- intervjui – tri sudionice iz Poreča u dobi od 29-55 godina; majke jednog ili dvoje djece; dvije zaposlene, jedna nezaposlena. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (27 godina), ostale između 6 i 8 godina.
- **općina Plaški:**
 - grupa 1: pet sudionica u dobi od 28-40 godina; majke jednog, dvoje i šestero djece; jedna zaposlena, pet nezaposlenih. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (između 1 i 10 godina).
- **grad Rijeka:**
 - grupa 1: četiri sudionice u dobi od 42-56 godina; majke jednog i dvoje djece; tri zaposlene, jedna u mirovini. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (između 3 i 17 godina).
- **grad Karlovac:**
 - grupa 1: tri sudionice u dobi od 34-47 godina; majke jednog i četvero djece; jedna zaposlena, dvije nezaposlene. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (više od 16 godina).
 - intervju: jedna sudionica, 48 godina, dvoje djece, zaposlena, 30 godina žrtva obiteljskog nasilja
- **grad Korenica**
 - intervju: jedna sudionica, 30 godina, dvoje djece, nezaposlena, 9 godina žrtva obiteljskog nasilja
- **grad Pakrac**
 - grupa 1 – četiri sudionice u dobi od 25-48 godina; majke jednog, dvoje, troje i četvero djece; jedna zaposlena, tri nezaposlene
 - grupa 2 – tri sudionice u dobi od 29-46 godina; majke jednog ili dvoje djece; sve zaposlene
 - intervjui: tri sudionice u dobi od 34-40 godina; majke jednog, dvoje i četvero djece, sve nezaposlene. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (između 5 i 12 godina).

Rezultati

1. BRIGA O DJECI

Tijekom razgovora, posebno prvog dijela sudionice su iznosile svoje životne priče i priče njihove djece. Kako one nisu obuhvaćene ciljem ovog istraživanja, neće se posebno obrađene, no svakako je važno naglasiti da su sudionice i njihova djeca trpile ili još uvijek trpe teške oblike tjelesnog, psihičkog i/ili ekonomskog zlostavljanja. Ako nisu i sama bila zlostavljana, djeca su bila promatrači zlostavljanja ili su sad tema prepiranja i sudskih sporova među roditeljima. Nekoliko sudionica nalazi se u teškoj situaciji u kojoj je, ne njihovom voljom, skrbništvo nad djecom (upravo zbog nezaposlenosti i ne postojanja adekvatnog stambenog rješenja) dodijeljeno njihovim parterima koji im otežavaju susrete, djecu opterećuju negativnim pričama o majci i sl. Sve to ukazuje na potrebu vrlo suosjećajnom i empatičnog surađivanja sa ovim ženama i njihovom djecom koje treba biti osigurano u svim institucijama, ali i od strane šire javnosti.

Iako većina sudionica ima djecu, dob njihove djece, financijska situacija, radni status i odnosi u široj obitelji su potpuno različiti, pa samim time i njihova iskustva vezana uz brigu o djeci.

Problematika brige o djeci različita je ovisno o tome radi li se o djeci predškolske ili školske dobi.

*„Mislim da je teže što su djeca manja. Mislim da je puno teže što su djeca manja.“,
sudionica iz Pule*

Majke, žrtve nasilja, koje imaju djecu predškolske dobi suočavaju se s problemima koji su vezani prvenstveno uz čuvanje djece te uz financiranje vrtića. Problemi čuvanja djece predškolske dobi usko su povezani sa zaposlenjem. Sudionice su većinom bile nezaposlene i ostajale su kod kuće i čuvale djecu. Od njih se očekivalo da brinu o djeci te su im se stalno plasirale informacije da su žene koje daju djecu u vrtić loše majke. To da su nezaposlene i da djeca nisu u vrtiću otežalo im je odluku o odlasku – bile su svjesne da nemaju gdje s djecom

te da se ne mogu zaposliti dok djeca nisu u vrtiću. To im se činila kao bezizlazna situacija za koju nisu vidjele rješenja.

„Nije bit to, bit je da si ti ostavio dijete da sam ga i dala u vrtić onda bi ispalo još gore, maltretira dijete, neće na dijete da pazi.“, sudionica iz Plaškog

Dodatan problem s kojim su se suočavale jest prijavljivanje u vrtić – u nekim vrtićima su imali razumijevanje za njihovu situaciju i davali im prednost pri upisu, dok su nekim vrtićima to nije bio slučaj. Zbog činjenice da su nezaposlene dolazile bi na dno liste.

„Ja koliko znam žene žrtve nasilja mogu, sve zavisi o njihovom ekonomskom statusu, mogu dobiti besplatno vrtić, ali opet imaju tu prioritet žene, recimo one koje ne rade žene žrtve nasilja neće dobiti, dobit će ona koja radi. Tu su negdje žene diskriminirane, ako su žrtve nasilja. Znaju biti slabijeg imovnog stanja, sve to jedno povlači za drugim. A kod nas teško u patrijarhatu žena koja ne radi nema potrebe staviti dijete u vrtić. Zašto bi dijete išlo u vrtić ako ona ne radi.“, sudionica iz Umaga

Sudionice iz manjih mjesta navode da su zbog ograničenog broja vrtića mjesto dobivale u vrtiću udaljenom više kilometara, što je njima bez posla i prijevoznog sredstva činilo odvođenje djeteta u vrtić nemogućim.

„Nisam bila zaposlena i nisam smatrala da bi to dijete slala u vrtić, kao prvo nisam imala mogućnosti da vrtić i plaćam, a prvi vrtić je u Josipdolu nemam ga čim ni odvest do Josipdola ni doći po nju tako da vrtić nije išla.“, sudionica iz Plaškog

Za djecu koja pohađaju vrtić pitanje plaćanja vrtića je sudionicama veliki problem. Rijetke od njih su upoznate sa svojim pravila djelomičnog ili potpunog oslobođanja od plaćanja vrtića. Neke od njih su s tim upoznate i trenutno koriste te beneficije.

„Ja sam tek sad nedavno čula da majke koje su same da imaju pravo na pola. Da pola plaćaju roditelji, ili očevi, općenito, koji su sami, da imaju pravo na pola cijene. Sad ne znam je li to točna informacija.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Financijski mi je jako teško, tek sam prije par dana dobila odobrenje od grada plaćat će mi 6 mj. vrtić.“, sudionica iz Novigrada

Za sudionice koje su zaposlene problem predstavlja čuvanje djece nakon radnog vremena vrtića. One često imaju poslove koji su u smjenama i teško se snalaze one koje nemaju podršku obitelji u tom smislu. Ostavljanje djece na čuvanje očevima zbog njihova ponašanja i odnosa nije opcija.

„Jer smo bez novca bez materijalnih sredstava, koliko ja to sad pratim, bilo bi im jako bitno da neko negdje može čuvati tu djecu a da to ne bude ustanova koja ima radno vrijeme do 16 sati.“, sudionica iz Pule

„Kako organiziram život? Teško. Možete li zamisliti kako mi je dok sam na poslu jer znam da su djeca ostala sa ocem za kojeg nikad ne možeš znati što će napraviti i kako će reagirati.“, sudionica iz Pakraca

Sve zajedno stavlja sudionicu u poziciju da same brinu o svojoj djeci i pri tome se snalaze na različite načine. Sve to im svakako otežava prilagodbu na samostalan život.

„Ja sam ponosna mama, dvoje ponosne zdrave djece, zahvaljujući sebi i nikome drugome, najmanje našem društvu, sama.“, sudionica iz Novigrada

„Ja sam samohrana majka, djevojčica je sada trenutno petnaest godina. Dijete je s posebnim potrebama, Downov sindrom je u pitanju. Za vrijeme dok je išla u vrtić nisam imala pomoć, niti od strane centra niti on neke bliže rodbine. Ja sam ju odvozila u vrtić i natrag biciklom, nevezano za vremenske uvijete. Ali što se tiče osoblja u vrtićima i školama, naišla sam samo na razumijevanje.“, sudionica iz Slavenskog Broda

Majke školske djece manje su opterećene problemom čuvanja djece (odnosno on je kod njih nešto drugačiji), a više brigom o financijama i psihičkom zdravlju djece.

Sudionice koje su zaposlene imaju problem sa čuvanju školske djece (prvenstveno one mlađe dobi) dok su one na poslu. Njega rješavaju tako da ih često vode sa sobom na posao ili pokušavaju pronaći nekog da ih nadgleda dok su sama kod kuće. To podrazumijeva stalno nazivanje telefon i brigu je li s djecom sve u redu. Takva djeca ranije postaju samostalna i nauče voditi brigu o sebi od ostale djece.

„A najviše je bio sam, tako da jedina veza nam je bila telefon, stalno me je zivkao na posao i tata nije vodio brigu o njemu i tada smo bili stvarno i prošla sam svašta, želim pomoći svakome kome budem mogla i treba se pobrinut da bi se našla ustanova koja bi se pobrinula o takvoj djeci.”, sudionica iz Poreča

„Vodila sam ih na posao, ili sam bila u kuhinji. Djeca su bila ispred firme. U zadruzi, na branju grožđa, maslina, djeca su bili sa mnom. Nitko mi ih je nikad čuvao, niti ih čuva dan danas.”, sudionica iz Buja

Tijekom školske godine majke se suočavaju s većim financijskim izdacima – na početku školske godine prilikom nabavke knjiga i školskog pribora; tijekom godine za izlete i terensku nastavu te za obroke u školi. Pri tome su samo djelomično upoznate sa svojim pravima, i često imaju dojam da traže milostinju što im predstavlja psihičko opterećenje. Na kraju se opet snalaze svojim snagama i pokušavaju što više toga priuštiti svojoj djeci – ulaze u kredite, posuđuju novce, razmjenjuju knjige i sl.

Sudionice opisuju da njihova djeca većinom imaju neke posljedice zbog obiteljskih uvjeta u kojima su živjela. Ako su dobri učenici (što mnogi od njih jesu), onda imaju problema s vladanjem. Nerijetko imaju problema i u savladavanju školskog gradiva te se susreću s nerazumijevanjem razrednika i nastavnika u školi. Imaju dojam da postoji veliko etiketiranje njihove djece i objašnjavanje svega što oni naprave obiteljskom situacijom, ali i stigmatiziranje njih kao majki. To njihovu djecu stavlja u nepravedan položaj i otežava im prilagodnu na zahtjeve škole.

„Ali recimo škola, negativno o našoj školi mogu samo reći. Bez senzibiliteta, nerazumijevanje, maltretiranje, nitko se nije zapitao u toj školi, dijete koje je bilo pozitivno šest godina, zašto to dijete ima sedam jedinica na polugodištu.”, sudionica iz Novigrada

„Pa ja imam problema sa sinom u osnovnoj školi, sa ponašanjem. Znači odličan učenik, sa pet, sve učenje o.k, s tim što dovodi do tih nekih agresivnih ispada. I, sad ćemo vidjeti. Trebali bi kod psihologa, što će biti. On je ovako miran, dobar, nije ni agresivan, i mazan je strašno, ali jednostavno neke situacije ga dovedu do toga da on bukne.“, sudionica iz Buja

Neke od sudionica opisuju vrlo pozitivna iskustva sa školskim osobljem – razumijevanje situacije, izlaženje u susret prilikom odgovaranja, opravdavanja sati i toleriranjem manjih ispada djece. Osim toga, takvo osoblje ima razumijevanje i prema njima kao samohranim majkama i izlazi im u susret s informacijama i financijskim izdacima.

„Osnovna škola, srednja škola, nikada nisu bili nikakvi problemi. Naprotiv, razrednici i nastavnici su bili odlični. Odlični, jednostavno su se fantastično ponašali prema toj djeci. Posebnu pažnju, posebno ponašanje su imali prema toj djeci. U pozitivnom smislu. Odlično, zaista odlično.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Ako nije stigla, tri dana nije bila u školi, i ja odem i kažem razredniku, stariji čovjek i muškarac je li, što me šokiralo da se može s muškarcima razgovarati tako. Kad mu kažem imali smo probleme, selili smo baš tada i nije uspjela naučiti, i on joj je pomakao ispit iz njemačkog. Recimo, dao joj je rok tri dana da nauči, tri dana je učila i onda je dobila odličnu ocjenu. Baš su bili, davali su prilike, moglo se razgovarati, moglo se reći. A da ostane anonimno.“, sudionica iz Rijeke

Kako većina sudionica koje su sudjelovale u istraživanju ima maloljetnu djecu pitanje o daljnjem školovanju im je daleko, ali nisu u vezi s njim vrlo optimistične. Teško im je podnositi troškove i obaveznog obrazovanja, a o odlasku na fakultet većina njihove djece ne može ni razmišljati. Rješenje sudionice vide u posebnim stipendijama namijenjenim njihovoj djeci. Manji dio starijih sudionica ima punoljetnu djecu i samo je nekolicina njih na studiju – to su im veliki izdaci u kojima, uz dodatne stipendije i pomoć obitelji, sudjeluju i sama djeca.

„Ja nisam u mogućnosti sama. Kad ne radim, nisam u mogućnosti. Kad bi htio ići dalje, a ne mogu ga školovati.“, sudionica iz Umaga

Majke, sudionice ovog istraživanja vrlo su slabo upoznate sa financijskim olakšicama i drugim pravima vezanim uz brigu o djeci kao žene žrtve zlostavljanja. Traženje financijskih

olakšica često doživljavaju, ali im se i predstavlja kao milostinja koju država i njeni službenici nevoljko daju „socijalnim slučajevima“ i one su često sklone odgađati njeno traženje dok se ne nađu u stvarno bezizlaznoj situaciji. Takav stav institucija kojima se obraćaju za pomoć otežava njihovu prilagodbu na samostalan život i nepovoljno djeluje na njihovo mentalno zdravlje. Najviše takvih negativnih primjera sudionici imaju sa CZSS koje oni vide kao instituciju koja bi trebala biti najotvorenija ka njihovim problemima i najspremnija na pomoć.

„Ne. Nitko mi nije rekao. Teško je doći do ikakvih informacija. Jedno piše u protokolu, a drugo se radi. Sad kad bih ja spomenula nekome tamo da u zakonu piše nešto drugo, onda bi ja ispala glupava ili naporna.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„S obzirom da sam ja vrlo često kontaktirala sa CZSS ako postoje neka prava koja sam ja imala a niko mi ih nije rekao ja mislim da su oni da je taj centar prekršio neka moja prava kao takvi su, bila sam zadnjih tri godine ma najmanje trideset puta sam bila na centru iz raznoraznih razloga, ali oni su jednostavno nemoćni i apsolutno nemaju nikakvu ulogu u cijelom ovom sistemu, jer ako su imali ulogu onda su oni mogli pomoć meni i mom djetetu ali stvarno nisu po ničem mislim da nemaju nikakva prava osim što su jedna institucija u zraku. čak sud nije obavijestio centar da dijete svjedoči.“, sudionica iz Karlovca

„Ja jesam se obraćala socijalnoj radnici, koja nije ništa napravila, rekla je da sam ja građanka, kao i svi ostali, zašto bi ja imala neke privilegije. Kao da sam tražila besplatno da mi upiše dijete u vrtić. Tako se odnosila na taj financijski dio, nisam «te» tražila , tražila sam samo blizinu, pošto mi je predaleko bilo. Dakle nisam dobila pomoć.“, sudionica iz Slavonskog Broda

Beneficije i prava koja bi njim olakšala prilagodnu su direktan upis u vrtić po povlaštenim cijenama, financijske olakšice prilikom nabavke knjiga i školske opreme, postojanje stipendija te rad na smanjenju negativnih stereotipa, posebno odgojnog i nastavnog osoblja.

„Možda bi trebale službe državne po pitanju tog školovanja, ako dijete za je, dati sredstva, dati sredstva direktno za školovanje, ne moraju ići roditelju u ruke, da stipendija.“, sudionica iz Slavonskog Broda

2. ZAPOSŁJAVANJE

Većina sudionica koje su sudjelovale u istraživanju su nezaposlene. Problemi s kojima se susreću one i zaposlene sudionice su različiti pa će biti odvojeno i prikazani.

Nezaposlene žene

Ono što je zajedničko svim sudionicama je shvaćanje važnosti zaposlenja, ne samo u financijskom, već i u psihološkom smislu.

Većina žena koje su sudjelovale u istraživanju financijski je iznimno ugrožena – nezaposlene su, često ne primaju alimentaciju, ovise o dječjem doplatku i ostalim socijalnim davanjima koja nisu dostatna ni sigurna. Sve to ih stavlja na sam rub egzistencije i predstavlja veliki stres i izvor nezadovoljstva u njihovom životu. Sudionice opisuju svakodnevne situacije u kojima biraju što će kupiti, koje račune platiti i kako preživjeti do kraja mjeseca. Posebno je teško sudionicama s djecom, koja imaju veće financijske izdatke kojima one teško udovoljavaju. Zbog svega navedenog, često, prilično očajne, prihvaćaju vrlo nesigurne i potplaćene poslove "na crno" što samo dodatno otežava njihovu situaciju. Na takvim se poslovima često aktivira retraumatizacija i osjećaj manje vrijednosti.

Osim toga, sudionicama nedostaje osjećaj sigurnosti i korisnosti koje im posao može pružiti, te osjećaj da su same sposobne brinuti se o sebi i svojoj djeci. Većina njih je godinama bila izložena uvredama da ne vrijede i da su nesposobne i upravo bi im posao dao potreban osjećaj da mogu same.

Sudionice koje su nezaposlene nalaze se u začaranom krugu iz kojeg im je teško izaći. Radi se većinom o ženama koje su tijekom trajanja nasilja bile nezaposlene – ili su oduvijek nezaposlene i brinule o kućanstvu, ili su dale/dobile otkaz. Često je njihovo ostajanje bez posla bilo povezano s nasiljem – partneri su im stvarali probleme na poslu ili su problemi s kojima su dolazile na posao bili toliki da nisu uspijevale adekvatno obavljati posao. Osim toga, kod kuće su često trpile zlostavljanje i vrijeđanje koje je bilo potaknuto činjenicom da rade – prema vjerovanju njihovih partnera žene koje rade su manje vrijedne i loše žene, da im se najjednostavnijim činilo odustati i dati otkaz.

„Ja nisam nikada ni radila jer mi nije dao da radim. Uvijek je govorio da sam ja glupa i nikakva i što ja mogu uopće raditi.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja jesam radila, ali prije ono, skoro deset godina. Zabranio mi je da idem na posao, kaže da muški rade, a žena bude kod kuće. I tako je to bilo. Ali, inače, voljela sam svoj posao. I kao djevojka sam radila, mogla sam si lijepe stvari kupiti, a sada pogledajte me, skoro u odroncima hodam.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja sam imala tih problema, kad god sam počela raditi morala sam dati otkaz, to je bilo ono da ja samo idem raditi nisam kod kuće i tako. Imala sam svađe, ako se ne javim na poslu na mobitel, tko zna gdje si, s kim si, što radiš, onda me se ometalo, zvalo na posao, dođem kući, onda nastavlja.“, sudionica iz Slavenskog Broda

Kad uzmemo u obzir činjenicu da je većina njih bila u dugogodišnjim nasilnim vezama postaje jasno da imaju malo ili ništa radnog iskustva i da su s te strane teško zapošljive. Kad se tome pridoda činjenica da bi iz veze najčešće trebale otići u neizvjesnost, same s djecom, postaje jasno koliko im je zaposlenje i sigurnost koju ono pruža važno. Upravo je nezaposlenost i osjećaj da će posao teško naći čimbenik koji im je otežavao donošenje odluke o napuštanju partnera.

„Loša je situacija, loše ako ostanem, bit će mi isto kao što je ako odem. A gdje ću, gdje ću bez novaca bez posla bez stana, bez dana radnog staža, mislim nekako se osjećam ka da sam ja ovisna o nekome kada ja tu moram biti“, sudionica iz Korenica
«Izaći, a ne znaš je li ideš u sigurno ili nesigurno. Pogotovo ako imaš djecu. To je najteže u svemu.», Slavonski Brod

„To što sam dobila posao mi je pomoglo da donesem konačnu odluku i da odem.“, sudionica iz Pakraca

Imaju malo radnog iskustva, same su s djecom koju nema tko čuvati pa traže samo poslove s jutarnjim radnim vremenom i bez rada vikendom. Sve to, u današnjim uvjetima u RH predstavlja gotovo nemoguću misiju i okreće ih traženju povremenih poslova "na crno" koji su tek kratkoročno rješenje. Takvi im poslovi, koliko god neadekvatni, omogućavaju da se prilagode situaciji u kojoj se nalaze i da istovremeno imaju makar nekakve prilode.

„Tako da za sad još, možda bih i mogla naći posao, ali jednostavno sad još nemam nekoga tko bi mi pričuvao dijete. Sad dok ta faza ne prođe, e onda. A ovako se snalazim. Malo radiš ovdje, malo odradiš tamo, malo kod kuće, malo roditelji pomognu.“, sudionica iz Slavonskog Broda

"Trebam stalan, posao koji bi bio korektan. Kopala bi. Da mi se prilagođava, jutarnja smjena, da kada dođem kući sjednem sa svojom djecom, da pišemo zadaću, da naučimo to i ostatak vremena da provedemo zajedno, Tražim posao koji bi bio od ujutro do popodne kada su djeca u školi kako bi bila sa djecom. Posao ne bih birala, kuhanje, spremanje, peglanje, čišćenje, ništa mi nije teško.“, sudionica iz Pakraca

Posebno loša situacija je u manjim mjestima Like i Slavonije, u kojima je gospodarska situacija vrlo loša, ali u kojima su prisutni i veći stereotipi o zlostavljanim ženama. Svugdje, a posebno u manjim sredinama, zlostavljane žene nose stigmu manje vrijedne, problematične žene koja svoje probleme donosi i na posao. Dio poslodavaca ne želi ili se boji zapošljivati zlostavljane žene zbog mogućih problema koji im mogu stvarati njihovi partneri, a dio vjeruje da su manje dobre radnice (zbog potencijalno čestih bolovanja, brige za djecu, rastresenosti i sl.)

"Velika nezaposlenost je po velikima gradovima, a ovako u malome mjestu gdje imaju dvije trgovine i par kafića nemaš se gdje zaposliti.“, sudionica iz Plaškog

„Misle kao da si problem, ti osobno. Da zbog djece nećeš moći doći na posao, možda će doći suprug, praviti će probleme, zastrašivati će te i ne znam što. Jel, da će poslodavac sam biti na gubitku, možda čak da će ga se oštetiti na neki način. Možda se ljudi eto boje toga. Ja ne znam stvarno, jel bih ja to sad trebala isto prikrivat ili što? Jer možda, ako ja gubim s tim, treba se onda zapitati što reći da bi prošao i dobio posao.“, sudionica iz Slavonskog Broda

U razmišljanjima o tome trebali li budućem poslodavcu reći za svoju situaciju sudionice imaju puno dvojbi. Većina njih ima dojam da im je to otežavajuća okolnost prilikom zapošljavanja jer smatraju da, kao što smo već naveli, većina poslodavaca nema razumijevanja za njihove probleme, ne žele se miješati i boje se problema koje one donose sa sobom. S druge strane, svjesne su da im treba pomoć i razumijevanje za situaciju u kojoj se nalaze.

„Recimo, ja sam na Zavodu za zapošljavanje i to da sam ja žrtva zlostavljanja djeluje, ne pozitivno, već naprotiv, negativno. Ako i postoji radno mjesto oni neće. Naprotiv, kažem, to je negativno za žene, za osobu koja trpi nasilje. Neće zaposliti tu ženu. Baš neće. Ja sam osobno prikrivala svoje probleme. I sad javi se privatno, jer sam na crno radila, javim se i šutim. I sad se pročuje, dođe do šefa ili šefice da ja imam problema, već oni onako, znate, e ona ima problema, ima troje djece i znate to već. Smeta im.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Čak naprotiv, to mi djeluje tamo negativno, jako negativno. Već si ono, kao radno nesposoban, skoro kao radno nesposoban.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja evo jesam imala problema. Sve poslove koje sam radila do sada, to je bilo konobarenje u selima. I nisam bila ni prijavljena, a mijenjala sam druge, i sama sam htjela otići s posla, nije mi odgovaralo iz različitih razloga. Ali recimo, baš na zadnjem mi je šef rekao da ne želi da više dolazim zato što je muž stalno dolazio, stalno je tamo bio, kontrolirao s kim pričam, s kime ne, kako se ponašam i to. I jednostavno je šef rekao da ne želi probleme. Tako da, muž je kriv što sam tamo izgubila posao.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Informacije se više koriste kao metoda isključenja. Recimo da imam posao i da poslodavac zna da sam žrtva nasilja. Vjerojatno će misliti: imat ću problema, doći će njezin muž, što će biti s djecom: bolovanja, dolazit će policija. Svaki poslodavac na sve osobe treba gledati jednako, vidjeti osobu kao osobu. Žene žrtve nasilja odbacuju, pogotovo ako je mlađa.“, sudionica iz Pakraca

Ono što je posebno zabrinjavajuće je njihov osjećaj da se na institucionalnoj razini ništa ne poduzima da bi im se pomoglo, i sve što su od odlaska iz nasilne veze postigle, pripisuju sebi i svojoj snalažljivosti.

„Uglavnom prijatelji i poznanici, uglavnom tako, jedino tako. Preko zavoda za zapošljavanje ništa nije išlo. Ili poznanstva, da bi se neko ubacio negdje.“, sudionica iz Slavenskog Broda

Sudionice su vrlo malo upoznate s pravima pri zapošljavanju koja imaju kao žrtve nasilja. Većina njih ne zna da ima neka prava, a one koje za njih znaju (i to isključivo preko nevladinih udruga kojima su se obratile za pomoć) nemaju u njih povjerenja. Niti jedna od sudionica nije dobila posao preko posebnih mjera HZZZ, navode da ih se rijetko poziva na

razgovore i općenito nemaju povjerenja da će na taj način dobiti posao. Sudionice opisuju iskustva velikog nerazumijevanja i neuvažavanja njihove situacije od strane osoblja u HZZZ-u, u smislu preporuke poslova koji su sezonski i van grada (a znaju da nemaju gdje s djecom), rada u smjenama i sl.

"Da, bila sam prijavljena na Hrvatski zavod za zapošljavanje, no međutim, da su oni jamčili nekakvo zaposlenje ili sigurnost nisu. To je bilo mjesečno javljanje i to bi bilo to. Nekakvu preporuku ili nešto nisam dobila, čak ni od njih nisam dobila tu informaciju da bi žrtve obiteljskog nasilja imale prednost pri zaposlenju.", sudionica iz Slavenskog Broda

„Čula sam da HZZ provodi neke programe, ne znam kako funkcioniraju, ali mislim da definitivno zaslužuju prava i da ih trebaju imati.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Očajna je situacija, iskreno da kažem očajno i kad su me god pozvali to je bio Zagreb, ja moram dijete ostaviti i sve su to daljine i meni treba prijevoz.“, sudionica iz Plaškog

“Žene ne žele sažaljenje, nego posao koji će im omogućiti sigurnost i osigurati egzistenciju i nikome na HZZ nisam rekla da sam žrtva nasilja u obitelji.“, sudionica iz Pakraca

„Ne, nisam znala. Kod nas kada dođeš u Zavod, onda te zapišu i kažu posao si tražite sami ili kažu ti da ima posla u Austriji ili sezonski na moru. kako da vodim djecu tamo u Austriju?“, sudionica iz Pakraca

Smatraju da bi se problem trebao rješavati na više načina:

- jasnijim i transparentnijim obavještanjem o mjerama i pravima koje imaju žrtve zlostavljanja
- sustavnim mjerama beneficija koje bi imali poslodavci koji zaposle ženu žrtvu nasilja – sličnim onima koje postoje za osobe s invaliditetom
- podizanjem svijesti građana, ali i poslodavaca o problematici žena žrtava zlostavljanja
- smanjenje stereotipa i predrasuda o ženama žrtvama zlostavljanja

“Pa oni ne mogu, to je bilo nedavno na televiziji, ove godine na televiziji da će se postaviti jednom mjesečno, to su u vrhu pričali, da će biti emisija za žene, općenito, žrtve obitelji i što ja znam. Nikada to nije počelo. Koliko bi to državu koštalo, sat

vremena u mjesecu da žene čuju svoja prava. Masa žena bi to gledala, razumijete? Sve od države potječe.", sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja sam izgubila radno mjesto kriva njega jer mi je poslao policiju na poslu, šefica se naljutila dala mi otkaz, jer su mi rekli otvoreno u oči mi nećemo policiju na poslu, i pitam tu policajku tko vas je poslao i ona mi moramo preko centra, sam rekla da vidim značku i neće mi pokazati značku, morala sam podignuti glas i sve i ja sam radi nje izgubila.", sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja mislim da bi Udruge trebale imati malo veći glas. Čula sam da su im skraćene ruke, da nemaju pravo za sve. Tako da, Zavod za zapošljavanje bi trebao uzeti takve žene u obzir i preporučiti poslodavcima. Trebalo bi prvo zaposlit njih, nego od onih koji iz jedne obitelji rade po dvoje, troje. Mislim da je to prvenstveno, da bi se trebalo njima jer oni imaju sve podatke o nama i svakoj osobi.", sudionica iz Slavenskog Broda

„Znači da bi grad mogao više aktivirati te žene koje su proživjele takva iskustva, da ih aktivira u zajednicu, da im pomogne da nađu posao, da aktivira zajednicu.", sudionica iz Umaga

Zaposlene žene

Zaposlene sudionice ističu sigurnost koje im zaposlenje prima – navode da im je to dalo sigurnost da će se i nakon odlaska od partnera uspjeti snaći. Posao je za neke njih predstavljao i oazu mira – mjesto na koje mogu otići i "odmoriti" se od obiteljske situacije, zaokupiti misli drugim problemima, družiti se s kolegama i održavati privid "normalnog" života.

„Mi žene koje smo u takvim brakovima, smo uglavnom izuzetno dobri radnici i vrijedni jer mi se radom liječimo, mi smo na poslu, sretne, zadovoljne i zaštićene i dajemo na poslu maksimum.", sudionica iz Pule

Za vrijeme dok su bile u nasilnim vezama iskustva sudionica s kolegama i poslodavcima su vrlo individualna.

Dio njih opisuje da nitko na poslu nije znao što im se doma događa, kako su to vješto skrivale i glumile da je sve u najboljem redu. Na to su se odlučile jer im je to bilo jednostavnije i jer nisu imale povjerenja u kolege i nadređene da će razumjeti što im se događa. Kod njih je bio prisutan i sram zbog situacije u kojoj se nalaze.

„Kako da vam kažem: sve to ostavlja posljedice ne mene, ali ja se trudim da to niko ne vidi i čini mi se da pucam po šavovima.“, sudionica iz Pakraca

„Znate odgojena sam da žena mora slušati muža i da je sramota pričati o onome što se događa između muža i žene.“, sudionica iz Pakraca

„Moj muž nije dolazio. Ja sam krila, da je prisutno nasilje, ali naravno da sam bila rastresena na poslu. Znam da sam radila i greške u poslu, upravo zbog toga što sam bila dekoncentrirana. Puno puta sam se jako loše osjećala i mislim da nisam ni bila sposobna za posao.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja osobno nisam imala problema na poslu, zato što sam vjerojatno kao i svaka druga žena koja živi u takvom braku gdje je zlostavljač, uglavnom to držite nekako kao privatnu stvar, stvar za sebe, sakrivajte, prikriivate...jer dođete u situaciju da vas bude sram, da živite s nekim takvim.“, sudionica iz Pule

Dio njih, i to najčešće one kojima su partneri stvarali probleme i na poslu, rekao je kolegama i poslodavcima što im se događa. Iskustva s tim su također različita. Manji broj sudionica je nakon toga dobio otkaz, a dio njih je naišao na apsolutno razumijevanje kolega i nadređenih koji su ih štitili. Objašnjavaju da se sve zapravo temelji na tome kakav je tko čovjek i da se nisu ni na koji način osjećale zaštićene od mogućih reakcija poslodavaca.

„Ali moram naglasiti da sam jako sretna da moji na poslu imaju puno razumijevanja i imali su jer sam bila dobar radnik i ostala i tako da barem što se te strane tiče, na poslu su mi super grijeshila bi kad bi rekla protiv.“, sudionica iz Poreča

„Ja sam imala razumijevanje od šefova, ja mogu reći što se tiče posla, prije bi dolazila u 8 h, i odlazila kad bi mogla sad me puštaju i prije 16 h. Što se tiče toga meni to jako puno znači.“, sudionica iz Novigrada

„Moja šefica mi je izlazila u susret u periodu kad je bilo najžešće me je rasteretila jednog djela obaveza koje je rasporedila na moje kolege dok sam ja bila u dosta žalosnom psihičkom stanju.“, sudionica iz Rijeke

3. STANOVANJE

Vrlo slično kao i sa zapošljavanjem, riješeno stambeno pitanje sudionicama predstavlja važan preduvjet planiranja i ostvarivanja života van nasilne veze. Rješenje stambenog pitanja sudionicama olakšava/otežava donošenje odluke o napuštanju nasilnika i pri tome svaka od sudionica ima svoju „individualnu“ priču. U toj vrlo složenoj dinamici priče o odlasku, važni čimbenici usko vezani uz problem stanovanja su zaposlenje i podrška od strane rodbine. Važno je istaknuti da nekoliko sudionica ističe da je upravo riješeno stambeno pitanje važan čimbenik pri dodjeljivanju skrbništva nad djecom i neke od njih su u tom smislu imala negativna iskustva sa CZSS.

„Jer nama ženama žrtvama nasilja je jako bitno, taj krov nad glavom, neka je dva sa dva, ali mi se tu osjećamo sigurno i ja mislim, da su sve žene te žene spremne raditi i ne tražiti da im se to da u poklon, da su one spremne to svojim radom platiti i isplatiti, društvu i odužiti se, ali taj krov nad glavom, je toliko siguran, potreban, vjerujte mi dva sa dva da se tu ta žena osjeća sigurnom i svoja na svome.“, sudionica iz Pule

„Kada bi pronašla kuću za koju ne bi trebala plaćati veliki najam odmah bi otišla. Važno mi je da nađem mjesto a sebe i djecu, da mi imaju gdje doći i gdje bi s osjećali komotno i sigurno.“, sudionica iz Pakraca

„Tako da, u biti, te žene ne znaju kuda bi, s djecom, da li bi uopće izašle iz te nasilne obitelji jer u biti ne znaju, nemaju uvid u to sve i kako to realizirati. Jer pogotovo, ako si sam onda dobro, ali kad imaš djecu onda je to malo teže. Treba njih i školovati i hraniti i sve.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Ja ne bi imala gdje otići. Kao prvo mala su primanja i ne bi imala za život da odem negdje da si nađem kakvu sobicu podstanarstvo. A gore kuću napustit ne bi mi bilo teško mada smo je zajedno radili i sve više sam uložila i kredite dizala za tu kuću nego on, tako da mi ne bi bilo teško to napustit jedino bi mi bilo teško i problem naći smještaj.“, sudionica iz Karlovca

Sudionice koje su zaposlene lakše donose odluku o odlasku u podstanarstvo, a nekoliko njih čak navodi da je već pokrenulo kredite za stan u kojem žive same s djecom.

pri tome je sigurnost posla ono što im je uvelike olakšalo samostalan život i podmirivanje troškova podstanarstva.

Podrška rodbine i mogućnost privremenog ili stalnog smještanja kod njih je također čimbenik koji olakšava donošenje odluke o odlasku. Sudionice to često vide tek kao privremeno rješenje jer su na stanovit način „željne“ samostalnog života i mira. Obitelj im najčešće pruža ne samo sigurnost, već i materijalnu podršku te im pomaže u brizi o djeci.

„Zahvaljujući mojim roditeljima, od kojih imam podršku veliku, eto oni će mene prihvatiti sebi. Pomagati će mi koliko mogu, oko djeteta, financijski, moralno. Svakako imam podršku od njih. Tako da sam ja sretna sam što imam riješeno kako odavde otići.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Ja sam kod roditelja, a da nema roditelja vjerojatno bi spavala u obližnjem parku kad bi prestale mogućnosti plaćanja nekakvog podstanarskog smještaja što je sve vrlo izgledno s obzirom da danas su i poslovi i primanja takvi kakvi jesu dakle smještaj kod roditelja.“, sudionica iz Rijeke

Sudionice koje nisu zaposlene i nemaju mogućnost smještanja kod rodbine nalaze se u nezavidnoj situaciji nesigurnosti, ali i dugotrajnijeg ostajanja u nasilnoj vezi jer im je teško ostvariti samostalan život. Osim toga, jedan dio sudionica nevoljko odlazi iz vlastitog doma u koji su uložili puno godina vlastitog truda, ali i novca i ostavlja sve to partnerima. Pri podijeli imovine često su izigrane i prevarene te nakon odlaska iz zajednice ostaju doslovno bez ičega. Tu situaciju u kojoj one trebaju otići, a partneri ostaju na sigurnom, doživljavaju iznimno nepravednom i ona kod njih izaziva cijeli niz negativnih emocija.

„Pa naravno da je problem stanovanja jako važan i to je razlog ili barem jedan od nekoliko zašto sam još uvijek sa suprugom. Ljudi moji, čitav život sam radila u i na toj kući i sada mi nije baš lako otići i sve to ostaviti.“, sudionica iz Pakraca

Smještaj u Sigurnim kućama sudionice vide kao krajnje, i to samo kratkoročno rješenje. Većina sudionica nije znala za postojanje Sigurnih kuća već su o tome saznavale od medicinskog osoblja, djelatnica CZSS ili članova Udruga kojima su se javile. Iako uvjete života u kućama opisuju samo u pozitivnim terminima, svjesne su da su sigurnost i mir koje im ona pruža samo privremeni. Život u kući doživljavaju kao mogućnost koja im se pruža da se oporave i na pravi način informiraju o svojim pravima i mogućnostima.

„Mislim da je ova Sigurna kuća, jednostavno, utočište za žene koje traže neku sigurnost, ohrabrenje, snagu i dobiju je tu. Eto, ja to mogu reći za sebe da to dobivam. Sve što se želim informirati, dobijem od službenica koje tu rade i s tim što sam tu.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Teško mi je bilo, bila sam u skloništu dva puta. Oba dva puta sam se vratila njemu zato što zaista nisam znala ni kuda bi ni što bi nakon skloništa. Zapravo, jedan od osnovnih razloga zbog kojih sam se vratila je to, ono, da imam krov nad glavom.“, sudionica iz Novigrada

Odlazak u podstanarstvo za njih je najčešće jedina opcija koja ima puno svojih otegotnih okolnosti. Podstanarski stanovi su često vrlo skupi, a oni koji su povoljniji su neadekvatni za stanovanje. Osim toga stanodavci nisu skloni podstanarima s djecom, te rijetko pristaju prijaviti im boravište. Upravo to predstavlja prepreku u ostvarivanju prava koja im daju lokalne vlasti.

„Koliko sam stanovala, sve sam stanovala u privatnom vlasništvu. Plaćala sam sama stanarinu. Jednom prilikom sam išla u gradsko poglavarstvo pitati o tim pravima. Gospođa me pitala, bila je onako poprilično ljuta, spremna da me „napenali“. Kad sam pitala kakvu pomoć, kakva prava imam, tražila je od mene da ja budem na toj adresi prijavljena. Pitala sam gazdu za taj stan, no međutim, ne dolazi u obzir. Stekla bi stanarsko pravo, što ja znam već što je on mislio s tim da bi njemu naškodilo. Dakle, to nisam uspjela.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Problem je bio kad smo tražili stan, ako imaš dijete malo onda su ti gazde rekle ne, ne ide, neće. Nisam imala djece, a onda je slijedeće pitanje bilo, jel mislite imati dijete. I onda ako misliš imati dijete opet ništa.“, sudionica iz Rijeke

Sudionice su iznimno neupućene u prava koja imaju i koja mogu ostvariti preko lokanih vlasti ili nadležnih CZSS.

„Ja mislim da nešto postoji, ali ne provodi se nismo upoznati s tim.“, sudionica iz Poreča

„I plus toga, ja evo isto nisam dovoljno informirana. Kada sam došla ovamo nisam znala apsolutno ništa. To na internetu to je ono...Misliš da je, a u biti nije. Kažem, svi

ti na neki način te, kad dođeš idi ovdje, kad dođeš tu idi tamo, non-stop guraju nekog drugog ispred sebe. I ti misliš da nećeš nikada doći na cilj, nikada". Sudionica iz Slavenskog Broda

„Mislim da je dosta žalosno da to isto one službe koje su upoznate sa svim ovim slučajevima nisu nas obavijestile o pravima kao što je recimo Porezna uprava i sve drugo su jako ažurni za nadziranje prava države prema pojedincu, međutim očito ne postoji nikakav automatizam gdje bi vi bili obaviješteni o svojim pravima iako su sva naša imena i situacije na raznim mjestima i institucijama dobro poznati i dokumentirani. Dakle tu povratne informacije doista nema. Kome je to u interesu doista ne znam, imati CZSS koji ti ne kaže, a očito tamo sjede ljudi koji bi trebali nešto više znat nego osobe koje se nađu u poziciji da im je i potrebno takva prava i realiziranje." , sudionica iz Karlovca

„Najveći bi mir imala i najveće zadovoljstvo da živim sama, a ne znam sad za podršku za stan bilo bi idealno kad bi bilo tako da se stvarno to što piše u zakonu da se pomaže takvim ženama da stvarno to postoji, jer ja nisam to nikad ni vidila niti čula zato." , sudionica iz Korenice

Najvažniji čimbenik o koje ovisi koliko i koja prava će ostvariti je taj na koju/kojeg službenika će naići prilikom rješavanja situacije u kojoj se našla. Službenici s kojima se susreću često su nesusretljivi, neskloni pružanju potpunih i adekvatnih informacija i kod sudionica stvaraju dojam da im daju milostinju. Za veliki dio prava koja imaju nisu ni znala, a one za koje su znale često nisu mogle ostvariti zbog nekih birokratskih poteškoća. Tako sudionice opisuju da su se prijavljivale na liste za dodjelu gradskih stanova, da su godinama visoko rangirane, ali ih se stalno prilikom dodjele stanova preskače. Prilikom ostvarivanja prava na sudjelovanje u troškovima stanarine i režija sve ovisi o službenice kod koje će slučaj završiti. Neke sudionice imaju iznimno pozitivna iskustva, osjećaju do ih službenici razumiju i da im žele pomoći, dok su iskustva nekih vrlo negativna i one ništa od svojih prava nisu uspjele ostvariti. Situacija je posebno teška u većim gradovima gdje je i više korisnika tih prava. Sudionice iz područja od posebne državne skrbi navode da kod njih još uvijek ima puno napuštenih stanova i kuća u koje mogu useliti i lokalne vlasti su spremnije na takva rješenja.

„Za najam gradskog stana. I ja sam predala svoje, papiri su bili u redu. Nakon mjesec dana sam došla da pročitam listu. Bilo je pedeset i pet kandidata i ja sam se

tražila na dnu. „Bože da nisam uopće na listi?“ Kad ono, za divno čudo, bila sam na prvom. I eto već više od godinu dana sam prva. Kad pitam uvijek mi kažu da nema ništa i ne budite dosadni i tako to.”, sudionica iz Slavonskog Broda

„Tražila sam stan od grada i rečeno mi je da nema slobodnih. Nećete vjerovati ali u Pakracu je teško pronaći mjesto za stanovanje iako imate puno praznih kuća. A sada imam problem sa stanovanjem. Bilo bi dobro da postoji neki stan ili kuća u koju bi se mogle smjestiti žene hitno, još bi bolje bilo da ima kadrovskih stanova za žene kao što sam ja, mi.”, sudionica iz Pakraca

„Ja sam tražila pomoć, ja sam napustila našu kuću zajedničku, on je u toj kući sada, koja je prevelika za njega, sad sam u podstanarstvu, nisam koristila sredstva dobila neku pomoć u vezi plaćanja najma režija. Socijalna skrb je pisala gradskom poglavarstvu da se dodijeli gradski stan, da nas stacioniraju na jednom mjestu da se psihički jednostavno smirimo, jer danas sutra kao što se očekuje, se dogodilo gazda kaže, hajte van, jednostavno, to je preteško za djecu. Navodno, ja sam baš razočarana na te, na tu gradsku upravu, jednom sam nazvala ,meni je gospođa tajnica rekla da sam ja imala razgovor sa gospodinom koji dodjeljuje stanove, nikad nisam imala razgovor, nikad nisam ni pozvana. To je par godina trajalo. Tak sam jednom to predala i gospođa iz socijalne skrbi predala nikad ništa od toga.”, sudionica iz Slavonskog Broda

„Svi mi ovdje sada privremeno privatni smještaj. Zbrinuti smo. To smo stanove kuće dobili na privremeni smještaj, privremeno korištenje dok se ne snađemo.”, sudionica iz Plaškog

Sudionice vrlo jasno navode da bi lokalne i državne vlasti trebale imati više sluha za ove probleme žena žrtava nasilja, i da bi osim smišljanja prava koja dobro zvuče trebali osigurati i dostatna sredstva te ostvarivanje tih prava. Pri tome bi trebali biti dobro koordinirani sa CZSS i nevladinim Udrugama koje su u direktnom kontaktu sa ženama i koji im pravodobno mogu prenijeti točnu i pouzdanu informaciju o njihovim pravima.

„Po pitanju stanovanja, trebali bi se dodijeliti gradski stan, na primjer da se ne plaća naknada. Ili da se plaća kao nekad što je bilo po zakonu, sto, dvjesto kuna, u nekim granicama normale. Stanarina u privatnom stanu je tisuću kuna. I to u lošijem stanu. Meni je potrebno s troje djece stan od pedesetak kvadrata, minimalno. I to da se zbijemo onako. Ali neka je pedeset kvadrata, ne mora biti kažem parket, klima i ne

znam što, ali ti osnovni uvjeti. Bar taj dio da se ne snosi.", sudionica iz Slavanskog Broda

„Kada bi se, recimo, moglo osigurati, možda ne trajno, ali kao privremeno da nam se ponudi nekakav stan ako želimo otići iz nasilnog okruženja, od muža. Jer nekada možda postoji želja ali nema se kuda.", sudionica iz Slavanskog Broda

4. DOSTUPNA PRAVDA

O pravima koja imaju i koja mogu ostvariti sudionice znaju vrlo malo, gotovo ništa. Među njima kruži jako puno dezinformacija ili poluinformacija koje su se prenosile usmenim putem. Ponovno je uočljivo da svaka od njih ima vrlo individualna i različita, pozitivna i negativna iskustva s institucijama s kojima se susretale.

Prve institucije s kojima se većina njih susreće su policija i CZSS. O tim iskustvima u uvelike ovisi kako će se njihova situacija dalje rješavati i koliko će one imati povjerenja u sustav općenito.

Sudionice koje imaju negativne iskustva u smislu da su policijski službenici zbog poznanstva sa partnerom ili vlastitih stereotipa postupali neprofesionalno, nagovarali ih da se vrate u obitelj i okrivljavali njih zbog nasilja ili stručnih osoba u CZSS koje nisu pokazale razumijevanje već ih optuživali i odnosili se prema njima neprofesionalno, duže su ostajale u nasilnim vezama i puno su manje upućene u svoja prava. Te su se sudionice osjećale kao da su u cijeloj priči same, bez ikoga kome se mogu obratiti za pomoć. Opisuju iskustva u kojima ih u CZSS nisu uputili ni u materijalna ni u stručna prava koja imaju, već ih nagovarale da je važno očuvati brak i obitelj.

„Nije tako jednostavno doći do razvoda. Samo kada se sjetim Centra bude mi zlo. Razgovori koji te zapravo nagovaraju na pomirenje ne uvažavajući ono što im govoriš.“, sudionica iz Pakraca

„Da sam ja znala da postoji besplatna pravna pomoć ja danas u ovim problemima ne bi bila, jer ja s obzirom da nisam radila godinu dana nisam imala financijskih mogućnosti platiti si odvjetnika, a psihička sam bila vrlo loše.“, sudionica iz Novigrada

„Išla sam u centar. Nisu me uputili u moja prava. Imaš osjećaj da jedva čekaju da odeš i kao da se stalno pitaju zašto dolazim i što ih uznemirujem.“, sudionica iz Pakraca

„Mislim da je to kriva služba kojoj se ja obratim kad dođe do ove situacije, do nasilja. Mislim da su to oni krivi zato što oni meni ništa od toga nisu rekli. Koga biste vi krivili, isto naravno ljude kojima se obratite, koji znaju zakon i znaju pravo, a nitko vam od toga ništa nije rekao.“, sudionica iz Korenice

Posebno je teška i složena situacija u manjim mjestima u kojima se svi poznaju pa je čuvanje profesionalne tajne gotovo nepostojeći pojam, a stigmatizacija puno veća.

„U Plaškome nemaš koga tražit pomoć, ne bi tražila pa taman da krepam od gladi, jer ovdje rade ljudi nemoralni. Kad bi ti pomogli znalo bi te do Kosovog polja i rugalo bi ti se, neću dozvolit da se ponižavam pred ovakvom vlašću kao što je u Plaškome to sad kažem. Nikada u životu nisam tražila niti ću tražiti jer to su ljudi koji gledaju sebe svoj interes i samo sebe. Ako si došao u općinu tražiti 500 kuna pomoći znate cijela općina se ruga priča: eno gledaj, šće cestom, neće da ide zarađivati nego je došla mene tražit 500 kuna iz općine.“, sudionica iz Plaškog

Među sudionicima ima i onih koje imaju pozitivna iskustva sa policijskim službenicima ili stručnim osobljem iz CZSS koji su ih uputili u njihova prava i dali im podršku u napuštanju nasilne veze.

O institutu besplatne pravne pomoći sudionice znaju vrlo malo i često su dugo bile neinformirane po tom pitanju. Za njega najčešće saznaju u nevladinim udrugama kojima se obrate za pomoć i skloništima, a vrlo rijetko preko CZSS ili lokalnih vlasti.

U ostvarivanju pomoći opisuju nekoliko problema i poteškoća:

- pogrešno ili nepotpuno informiranje o tome gdje i kako pravnu pomoć zatražiti i tko na nju ima pomoć. Zaposlene sudionice opisuju iskustva da su mislile da se ona odnosi samo na one nezaposlene

„Za BPP sam čula nedavno ovdje u Centru za socijalnu skrb, ali mi je rečeno da imaju pravo samo oni koji ne rade, a pošto ja radim...“, sudionica iz Poreča

- obrasci i formulari koji trebaju ispuniti prilikom traženja BPP su mnogima od njih dosta nerazumljivi i zahtjevni

„Kada govorim o besplatnoj pravnoj pomoći onda moram reći da sam išla u općinu i tamo su mi dali taj obrazac da popunim. Kako da ga popunim kada puno od toga baš i ne razumijem.“, sudionica iz Pakraca

- sudionice smatraju da BPP koju imaju često nije najadekvatnija – imaju dojam da odvjetnici nisu posebno zainteresirani za takve slučajeve, da ih izbjegavaju, na ročišta šalju neiskusne pripravnike, ne odgovaraju na njihove pozive i često su spori u rješavanju postupaka

„Nitko te neće uzeti. Zaobilaze nas, na žalost.“, sudionica iz Pule

„Ja sam u centru za socijalnu skrb vidjela plakat sa podacima o mogućnosti da se dobije besplatna pravna pomoć otišla sam do njih ženice su bile izuzetno ljubazne susretljive međutim njihovo znanje je nedostatno i netočno, ono što sam ja iskopala sama na po internetu je bilo pet puta opširnije opsežnije točnije od onog što su mi one.“, sudionica iz Rijeke

„Evo, ja odvjetnicu zovem tu što mi je bila po državnoj dužnosti. Ona se meni dvije godine nije javila. I odjednom se ona neki dan javila, da su iz, jer stalno prebacuju sudove, iz Vukovara – tamo di je njegovo sjedište prebacili me u Vinkovce di sam ja bila prijavljena.“, sudionica iz Buja

Kao poseban problem sudionice ističu sporost sudstva, odnosno dugotrajnost sudskih procesa koji se vode. Više njih navodi da su sudovi njihovim partnerima izricali kazne i materijalne i obaveznog liječenja, ali ističu da nakon isticanja presude nitko ne provjerava provodi li se ona zaista ili ne. Procesi oko dodjeljivanja skrbništva su često dugotrajni i mukotrpnji, kao i procesi podijele imovine, što je sudionicama posebno teško jer većina njih nema riješeno stambeno pitanje.

„Pravosuđe je sporo, jako sporo djeluje. Ne znam da li je to zbog gužve općenito, da li je to toliko slučajeva ili to mora jednostavno tako, ali je sporo. Užasno sporo. Doći do pravde, to je težak put, jako težak.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Od trenutka prijave nasilnika, sve što institucija napravi je da on ima 8 dana zabrane približavanja, maltretiranja i dalje prestaje sve, branite se sami, štite sami.“, sudionica iz Umaga

S obzirom da su CZSS najčešće prve institucije kojima se žene žrtve nasilja obraćaju iznimno je važno kako će im se pri tome pristupiti. Sudionice smatraju da bi ih službenice u centru trebale obavijestiti o njihovim pravima, kako materijalnim, tako i pravnim i uputiti ih

kome se obratiti kako bi dobile najadekvatniju moguću pomoć. Iz razgovora sa sudionicama stječe se dojam da je upravo to karika koja je na neki način najslabija.

„Pitala sam kod socijalne skrbi. Rekli su mi odite kod odvjetnika ili napišete to sami pa predajte na sud zahtjev za to zahtjev za to. Oni nešto pomognu, ali na kraju više odmognu nego pomognu ništa od te njihove pomoći, oni gledaju da ukinu sve kamoli da pomognu.“, sudionica iz Plaškog

Iako sudionice navode da je sudstvo vrlo važno i presude koje će se donijeti o skrbništvu, podijeli imovine ili kažnjavanju nasilja uvelike određuju njihov daljnji život, ta prva stepenica u izlasku iz nasilne veze su upravo CZSS. Način na koji se u CZSS odnose prema njima na neki način određuju i „oboji“ cijeli daljnji postupak. To je prvo mjesto na kojem sudionice mogu dobiti nadu ili se dodatno zakopati u priči o vlastitoj krivnji, grižnji savjesti i nesposobnosti.

„Žrtve su, od strane okoline, i toliko psihički opterećene, i toliki pritisak imaju žrtve nasilja. Da se čak stvori kompleks, da se osoba, koja je trpila nasilje izolira. Javna sramota. Uz tu javnu sramotu, toliki se pritisak stvori na tu ženu da se žena povlači. Stvori se neki kompleks manje vrijednosti, žena se povlači, jednostavno prikriva od društva.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Znate, oni vam kažu da je najbolje da se vratim, djeca su tu, a onda oni imaju manje posla. A tek psiholog? Što oni rade i za koga su tamo? Meni treba pomoć, a ona priča o tome da djeci treba otac. Koji otac koji majku i njih ganja nožem i ne pita ih jesu li su gladni.“, sudionica iz Pakraca

„Ja imam osjećaj da kad kažete da ste žrtva nasilja ono kao da mu čitate iz očiju pa tko ti je kriv riješi svoje probleme. Eto znate točno kako se onda osjećam.“, sudionica iz Karlovca

Nevladine udruge i skloništa su mjesta na kojima većina sudionica prvi put osjeti razumijevanje i počne razmišljati o sebi na drugačiji način. Ne tim mjestima dobiju nadu, vjeru da se stvari mogu riješiti na, za njih pozitivan način, te često po prvi put saznaju o pravima koja imaju. U udrugama ih informiraju o koracima koje bi trebale poduzeti, daju im besplatne pravne savjete, a najviše im pomognu iskustvom i razumijevanjem i upravo

udruge opisuju kao mjesta na kojima se netko po prvi put odnosima prema njima kao dostojnim ljudima.

„Meni je pravica koja radi za SKI, ona mi je pisala što god mi je trebalo.“, sudionica iz Pule

Dodatan problem međutim predstavlja činjenica da puno njih za Udruge sazna kasno i često „slučajno“. Osim toga u svim mjestima one ni ne postoje, a sudionice navode da često zbog nedostatka materijalnih sredstava nisu bile u mogućnosti otići u drugi grad ili nazvati udrugu i obratiti im se za pomoć.

Sudionice smatraju da sustav treba funkcionirati puno bolje u smislu veće iskoristivosti prava koje žene žrtve nasilja imaju. To se odnosi na sve segmente pravne procedure s kojom se susreću. Osnovni problem je to što one nisu upućene u sva prava koja imaju, a u cijeloj proceduri ostaje nejasno tko bi ih o tome trebao informirati. Njihovo je mišljenje da bi tu CZSS trebali imati značajniju ulogu i uputiti ih u proceduru ili u udruge koje im prilikom tog mogu pomoći. Iako sudionice jasno prepoznaju trud udruga, navode da bi oni trebali još glasnije oglašavati pomoć koju nude.

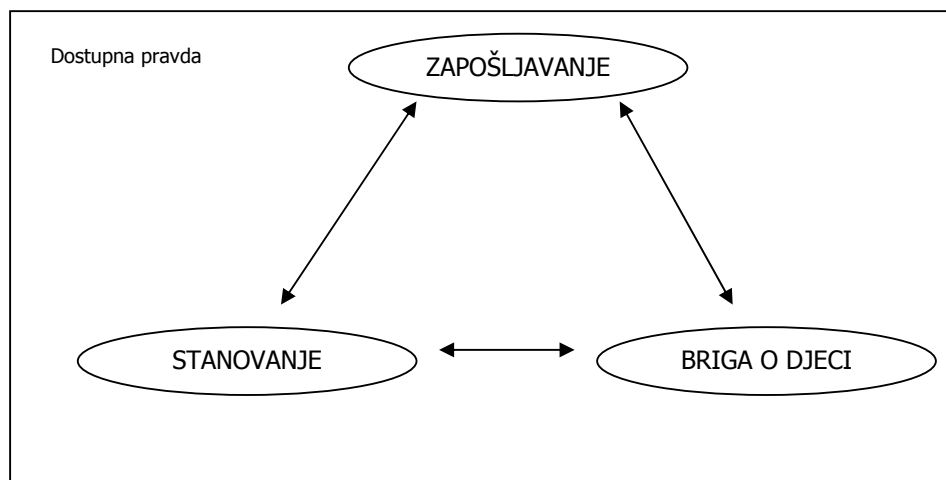
„Socijalna skrb da pruža detaljne informacije o pravnoj pomoći, o svim pravima žena da zbilja adekvatno žene uputi, svakoj ženi kaže sve, jer ne kažu puno toga.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„To je tabu tema ovog društva o teme se nigdje ne govori ne istupa se nigdje, svaka čast entuzijastima i ljudima kojih ima sada znam jer ih ima, do sada nisam znala i drago mi je da sam ih upoznala i stvarno ih treba maksimalno podržati, država i grad koji ih ima kao što ih ima Pula ili Poreč.“, sudionice iz Poreča

„Uglavnom bi se trebale više udruge oglašavati o svojim aktivnostima, koliko ja znam iz iskustva, iz razgovora sa svojim prijateljicama, uglavnom one nisu toliko baš obaviještene da postoji neka udruga, koja bi mogla njima pomoći, tako znači oglašavanje dosta znači ženama.“, sudionica iz Slavonskog Broda

5. ZAKLJUČI I PREPORUKE

Provedeno istraživanje još jednom pokazuje da je problem zlostavljanja u obitelji i njegovih posljedica složen i da ga je nemoguće promatrati segment po segment bez praćenja cijele slike.

Slika 1. – Prikaz međudjelovanja problema zapošljavanja, stanovanja, brige o djeci i dostupne pravde u okviru zlostavljanja

Slika 1. prikazuje kako su problemi vezani uz zaposlenost/nezaposlenost, riješeno stambeno pitanje te osiguranu brigu o djeci međusobno povezani i ovisni i mjere usmjerene samo na jedan od tih segmenata nemaju snagu da postignu dobre efekte poboljšanja kvalitete života žrtava zlostavljanja i adekvatnu prilagodbu. U planiranju daljnjih koraka i akcija te strategija pomoći ženama žrtvama zlostavljanja potrebno je osigurati integrativni pristup, pri tome vodeći račun o i individualnim potrebama. Ono što istraživanja, ali i iskustvo rada sa zlostavljanim ženama pokazuju, je da je svaka priča različita te da svakoj od njih trebaju drugačije stvari kako bi se problemi riješili. Potpuno je neprimjereno nametati mjere koje su nefleksibilne i tako neprimjerene svima.

Problem koji se provlači kroz sva ispitivana područja je problem nedovoljne informiranosti žena o njihovim pravima i načinima njihova ostvarivanja. One su ili potpuno neinformirane ili imaju pogrešne informacije. Jedina mjesta koja one ističu da su im u tom segmentu korisna su civilne udruge kojima su se obratile za pomoć. Pomoć i informacije koje su tražile u CZSS i lokalnim vlastima su nesustavne i više pod utjecajem stava i spremnosti na pomoć osobe kojoj se obrate nego slijedeća pravila i protokola. To je svakako segment na koji je potrebno jasno upozoravati, jer primjeri postupanja koje žene opisuju više nalikuju na produžetak zlostavljanja nego na pomoć.

Slijedi kratak prikaz problema iz svakog od navedenih segmenata:

- problemi brige o djeci mogu se svesti na dva osnovna područja – čuvanje djece i materijalna sredstva. Oba su problema usko povezana sa problemima stanovanja i zaposlenosti, no ono što je osnovno jest činjenica da osigurano čuvanje djece i ostvarivanje financijskih olakšica vezanih uz djecu oslobađa resurse koji se mogu usmjeriti na rješavanje stambenog pitanja i pitanja zaposlenosti. Pri tome prijedlozi uključuju ostvarivanje prava prvenstva prilikom upisa u vrtiće, sufinanciranje dijela troškova boravka djece u vrtiću ili školi, jednokratne pomoći za nabavku knjiga i opreme, stipendije, te osiguravanje brige o djeci kroz cijeli dan (a ne samo kroz jutro).
- problemi stanovanja često su oni koji otežavaju donošenje odluke o napuštanju nasilne veze. Žene su često te koje trebaju tražiti alternativni smještaj i sa djecom napustiti dom koji su stvarale, te otići u nesigurnost traženja adekvatnog smještaja koji si mogu priuštiti. Cijene najmova i režija su visoke, a stanodavci često neskloni samohranima majkama. Prijedlozi rješavanja ovog problema odnose se na ostvarivanje prava sufinanciranje dijela troškova te ostvarivanje prava prvenstva prilikom dodjeljivanja gradskih stanova.
- problemi (ne)zaposlenosti je usko vezan uz osnaživanje žena da su sposobne samostalno se brinuti o sebi i svojoj djeci, te prekida obrasca osjećaja manje vrijednosti. Žene žrtve nasilja predstavljaju specifičnu populaciju žena koje većinom imaju malo radnog staža i iskustva i kao takve su teže zapošljive. No, upravo je tu prostor za adekvatno i sustavno provođenje mjera poticanja zapošljavanja ovih žena kao mjere osnaživanja njih za samostalan život i prekid obrasca zlostavljanja.

- problem dostupne pravde je usko vezan uz problem sudstva u RH i prati slične obrasce: sporo rješavanje postupaka, pristrano donošenje odluka te promatranje slučajeva kao brojki, a ne kao pojedinaca na koje donesene odluke imaju dalekosežne posljedice. Institut besplatne pravne pomoći je premalo iskorišten i često neadekvatno.

Zaključno, rezultati provedenog istraživanja pokazuju kako uloženi napori državne i lokalne zajednice, te civilnih udruga u osiguravanje regulative za pomoć ženama žrtvama nasilja nisu zaživjeli u praksi. Spremnost na pomoć pri informiranju o pravima koje imaju često ovisi o stereotipima i predrasudama djelatnika s kojima se žene direktno susreću i koji su još uvijek negativni. Rezultati pokazuju da nije dovoljno imati zakone i pravilnike, već da je puno važnije u ovom trenutku osigurati njihovo dosljedno i spremno provođenje. Susretanje s nerazumijevanjem i osuđivanjem te nespremnošću na pomoć često kod žena predstavlja svojevrstan oblik retraumatizacije i diskriminacije. Senzibilizacija stručnjaka i djelatnika koji rade u školama, vrtićima, CZSS te lokalnim zajednicama o oblicima i posljedicama nasilja, te o njihovom ulozi u prilagodbi i integraciji žena i djece nakon odlaska od nasilnika preduvjet su za poboljšanje stanja na terenu.